
М. Г. Окладна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

В. І. Сало, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України;

Х. С. Якименко, кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України

Державно-правовий розвиток України в умовах імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом

Стаття присвячена аналізу проблем підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною, розробки механізмів її імплементації та наслідків впливу на державно-правовий розвиток України.

Ключові слова: державно-правовий розвиток, Європейський Союз, угода про асоціацію.

Європейський вибір — це невід’ємна складова національної ідеї і одночасно стратегічний напрям державно-правового розвитку України, про що вона заявила, проголошуючи незалежність [8, с. 611–612]. Спроба перегляду цього курсу у листопаді 2013 р. зустріла опір з боку суспільства і дала поштовх для

масових акцій протесту, що зрештою призвели до зміни влади в державі. Показово, що головною вимогою протестувальників було запровадження в Україні європейської соціально-економічної та політико-правової моделей розвитку, що вимагало проведення системних структурних реформ.

За даними соціологічного опитування (березень 2014 р.) саме структурні реформи займають пріоритетне місце серед суспільних очікувань в Україні. При цьому більшість опитаних на перше місце ставить заходи щодо боротьби з корупцією (63 %) та проведення економічних реформ (61 %); на думку 42 % респондентів потребує реформ армія (33 %); 35 % опитаних очікують реформ в охороні здоров'я, 30 % — в соціальному захисті населення, 28 % — промисловості, 25 % — сільському господарстві, 21 % — в міліції [2].

Після зміни влади в Києві підписання Угоди про асоціацію пройшло в два етапи. Під час першого етапу (21 березня 2014 р.) на позачерговому саміті Україна – ЄС відбулося підписання політичної частини (Преамбула, розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» та VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення») Угоди про асоціацію. На другому етапі (27 червня 2014 р.) під час засідання Ради ЄС Президентом України та керівництвом ЄС, а також главами держав і урядів держав — членів ЄС було підписано економічну частину Угоди (розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, що пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво», VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством»). 16 вересня 2014 р. Європейський Парламент і Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію. Однак Угода набере чинності після її ратифікації усіма сторонами. На даний час Угоду про асоціацію ратифікували: Румунія, Литва, Латвія, Болгарія, Мальта, Словаччина, Естонія, Угорщина, Швеція, Польща, Чехія, Хорватія.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сто-

рони (далі – Угода про асоціацію), і з цим згодні усі дослідники, є новаторським документом і першою угодою, що ґрунтується на політичній асоціації між ЄС та будь-якою з країн – учасниць Східного партнерства. За своїм тематичним охопленням вона, вочевидь, є найбільшим не лише за обсягом, але й за значенням міжнародно-правовим документом в історії України, а також найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Враховуючи надзвичайно широкий спектр питань, який регулюється нормами Угоди про асоціацію, її положення здійснюватимуть вплив фактично на всі суспільно значущі сфери життєдіяльності української держави. Особливо слід наголосити на тому факті, що Угода про асоціацію сприяє створенню як зовнішніх, так і внутрішніх рамок для запровадження стандартів ЄС та для проведення комплексу реформ в Україні. На думку експертів, факт узгодження сторонами такої різнопланової за змістом та кількістю взаємних домовленостей сукупності дій є свідченням того, що Україна та Євросоюз мають серйозний намір не тільки перевести співпрацю на якісно новий рівень, але й суттєво наблизити економічну систему України до економічної системи Євросоюзу на основі взаємної лібералізації та гармонізації підходів та принципів, на яких будуються галузеві політики та системи регулювання виробничої та комерційної діяльності [1, с. 13]. Передбачене Угодою створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Європейським Союзом і Україною визначає правову основу для забезпечення вільного переміщення товарів, послуг, капіталів і частково – робочої сили, а також створює необхідні умови для регуляторного наближення, спрямованого на поетапне входження української економіки до спільного ринку ЄС.

Підписання Угоди про асоціацію надало Україні доступ до європейського законодавства, яке повинно бути вмонтоване у національне законодавство. Завдяки цьому в Україні з'являється реальна можливість достатньо швидко сприйняти інституції, які створювались в Європі протягом більш ніж 60 років. Слід зазначити, що незалежно від того, наскільки свіdomo пішла на цей крок українська політична еліта, імплементація

тація Угоди у вітчизняне законодавство створює унікальний шанс здійснити розбудову держави відповідно до європейської системи правових і соціально-економічних цінностей і стандартів.

Слід зважити на те, що положення Угоди про асоціацію є юридично зобов'язуючими. Передусім це стосується адаптації законодавства ЄС та застосування його на практиці, а також поваги до цінностей, на яких ґрунтується Союз. З цього приводу В. Муравйов цілком слушно зазначає, що гармонізація має проводитися задля проголошеної перспективи – поступового наближення законодавства України до законодавства ЄС як етапу на шляху створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (далі – ПВЗВТ). Тож відносини України з ЄС повинні орієнтуватися насамперед на економічні *acquis communautaire* («спільний доробок» Євросоюзу), зміст яких визначено в додатках до Угоди, оскільки вони окреслюють пріоритети в економічній сфері, передбачаючи створення належної інституційної інфраструктури, врахування характеру гармонізації та особливостей застосування способів здійснення цього процесу [4, с. 16].

Передбачене Угодою створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Європейським Союзом і Україною визначає правову основу для забезпечення вільного переміщення товарів, послуг, капіталів і частково – робочої сили, а також створює необхідні умови для регуляторного наближення, спрямованого на поетапне входження української економіки до спільного ринку ЄС.

Розробка й запровадження національного механізму імплементації Угоди про асоціацію є першочерговим завданням українського уряду. Вочевидь, для забезпечення успішної реалізації цього завдання варто скористатися позитивним досвідом східноєвропейських країн. Посол ЄС в Україні Я. Томбінський з цього приводу зазначив, що Угода про асоціацію, включно із ПВЗВТ, – це не проблема, а її розв'язання. Пакет економічних реформ, що міститься в Угоді, уже був випробуваний раніше. Кожна країна, що підписала угоду про зону вільної торгівлі з ЄС, отримала економічні вигоди, навіть попри те, що ці уго-

ди були набагато менш амбітні та далекосяжні, ніж Угода про асоціацію та ПВЗВТ з Україною. Всі держави так званої групи ЄС-10 підписали угоди про асоціацію з ЄС на початку 1990-х, а реальну перспективу вступу до ЄС отримали тільки після 1997 р. В цілому, тільки за вказані шість років ВВП на душу населення в ЄС-10 зріс загалом на 37 %, інвестиції на душу населення виростили на 40 %, а обсяги експорту на душу населення – на 44 %. В результаті підписання угоди про асоціацію з ЄС держави Центральної та Східної Європи почали трансформацію своїх економік. Немає жодних причин, чому Україна не зможе наслідувати їхній приклад та здобути такі самі результати [7].

У науковому та експертному середовищі з моменту підписання Угоди про асоціацію йшли жваві дискусії у різних форматах стосовно форми й змісту національного механізму імплементації [3], які завершилися прийняттям урядом 17 вересня 2014 р. розпорядження, яке нормативно оформило цей механізм. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України про імплементацію Угоди про асоціацію заходи розбито на шість розділів, що відповідають розділам угоди: від політичного діалогу та реформ до юстиції, торгівлі, економічного та фінансового співробітництва. При цьому розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» затверджено із застереженням: «Строки набрання чинності нормативно-правовими актами, розробленими на виконання цього розділу, встановлюються відповідно до визначених ЄС умов тимчасового застосування угоди про асоціацію або залежно від застосування Російською Федерацією обмежувальних заходів у торгівлі з Україною» [5].

Основні частини Угоди про асоціацію присвячені проведенню ключових реформ, економічному відновленню та зростанню України, а також секторальній співпраці у сферах енергетики, транспорту, охорони довкілля, промисловості, соціального розвитку і соціального захисту, рівності прав, захисту споживачів, освіти, молоді та культури. Особливо слід наголосити на тому факті, що Угода про асоціацію містить у собі положення про глибоку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі. Вони йдуть набагато далі, ніж класичні угоди про

вільну торгівлю, адже передбачають як взаємне відкриття ринків, так і стимуляцію конкурентоспроможності та інші кроки, потрібні для досягнення відповідності стандартам Євросоюзу і торгівлі на ринках ЄС. Досвід попередниць України з числа нових держав — членів ЄС зі Східної Європи дає підстави сподіватися на те, що запровадження ПВЗВТ надасть Україні можливості здійснити модернізацію її торговельних відносин, а також забезпечить економічний розвиток. Інструментами, які будуть використані для вирішення цих завдань, є відкриття ринків шляхом поступового скасування митних тарифів, надання безмитного доступу в рамках встановлених квот, а також масштабна гармонізація українського законодавства і стандартів з тими, що діють у ЄС. Це створить умови для гармонізації стандартів України та ЄС у ключових галузях.

Проведений аналіз засвідчує, що Угода про асоціацію є вагомим результатом політико-юридичної співпраці Європейського Союзу і України протягом останніх років. Вона представляє собою документ «нового покоління», положення якого передбачають високий рівень економічної інтеграції України в економічний простір об'єднаної Європи. Відтак Угодою передбачено поетапне наближення законодавства України до *acquis* ЄС, завдяки чому наша правова система зазнає суттєвого впливу з боку права ЄС, зокрема у сферах торгівлі та суміжних із нею питань. Цей процес супроводжуватиметься також інституційними реформами й формуванням ефективної ЗВТ на основі принципів, що діють у Європейському Союзі, а також понять і визначень, які містяться в його директивах та регламентах.

Список використаних джерел

1. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління [Текст] / за ред. І. Бураковського та В. Мовчан. — К., 2014. — 141 с.
2. Механізм імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і розробка відповідних державних політик в окремих сферах (податкова сфера та банківський сектор) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://evropa-kiev.org/75-mekhanizm-implementatsiji-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrajinoyu-ta-es-i-rozrobka-vidpovidnikh>

- derzhavnikh-politik-v-okremikh-sferakh-podatkova-sfera-ta-bankivskij-sektor.
3. Міжнародна конференція «Угода про асоціацію між Європейським Союзом та Україною: на шляху до глибокої інтеграції без набуття повного членства?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukma.edu.ua/index.php/osvita/fakulteti/fpn/kaf-pravo-eu/new/715-mizhnarodna-konferentsiya-ugoda-pro-asotsiatsiyu-mizh-evropeskim-soyuzom-ta-ukrajinoyu-na-shlyakhu-do-glibokoji-integratsiji-bez-nabuttya-povnogo-chlenstva>.
 4. Муравйов, В. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [Текст] / В. Муравйов, Н. Мушак // Віче. – 2013. – № 8. – С. 12–18.
 5. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] : Розпорядження Каб. Міністрів України від 17 верес. 2014 р. № 847-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>.
 6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf).
 7. Стаття Яна Томбінського, Посла Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2013/2013_11_28_1_uk.htm.
 8. Яковюк, І. В. Правові основи європейської інтеграції: загальнотеоретичний аналіз [Текст] : монографія / І. В. Яковюк. – Х. : Право, 2013. – 760 с.

Стаття надійшла 9 серпня 2014 р.

М. Г. Окладная, В. И. Сало, К. С. Якименко

Государственно-правовое развитие Украины в условиях имплементации Соглашения об ассоциации с Европейским Союзом

Статья посвящена анализу проблем подписания Соглашения об ассоциации между Европейским Союзом и Украиной, разработке механизмов ее имплементации и последствий ее воздействия на государственно-правовое развитие Украины.

Ключевые слова: *государственно-правовое развитие, Европейский Союз, соглашение об ассоциации.*

M. G. Okladna, V. I. Salo, H. S. Yakymenko

State-legal development of Ukraine in the conditions of implementation of the Association Agreement with the European Union

The Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union and its Member States, of the other part is an innovative document and the first agreement based on political association between the EU and any of the countries participating in the Eastern Partnership. Analysis of the Agreement's impact is not only theoretical but also of great practical interest, since it can significantly affect all spheres of the public interest of the Ukrainian state. Thus, the Association Agreement contributes to the formation of both external and internal framework for the implementation of EU standards and to carry out a set of reforms in Ukraine.

*In turn, the establishment of deepen and universal Free Trade Area between the EU and Ukraine provided by the Association Agreement, defines a legal framework to ensure the free movement of goods, services, capital and labor power in part, and also creates the necessary conditions for the regulatory approximation directed to phased entering the Ukrainian economy into EU's common market. Conducted analysis testifies that the Association Agreement is a significant result of the political and legal cooperation between the European Union and Ukraine in recent years. It is a document of «new generation», which demands for a high level of economic integration of Ukraine into the economic space of United Europe. Thus, it has been provided by the Agreement for the gradual approximation of Ukrainian legislation to the EU *acquis*, owing to that our legal system will be influenced by the EU law, in particular in the areas of trade and related issues. This process will be also accompanied by institutional reforms and the formation of an effective FTA based on the principles that apply in the European Union, as well as the concepts and definitions contained in its directives and regulations.*

Keywords: state-legal development, European Union, Association Agreement.